

عوامل بی‌رغبتی دختران نسبت به شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه

(مطالعه‌ی موردی دبیرستان‌های دخترانه‌ی استان اردبیل)

داود عبداللّهی^۱

چکیده

مقدمه و هدف: این مقاله به مطالعه‌ی عواملی می‌پردازد که با بی‌رغبتی دختران نسبت به فعالیت‌های ورزشی در مدرسه ارتباط دارند. **روش شناسی:** این تحقیق تحقیق علی-همبستگی بوده که در سال ۸۹ _ ۱۳۸۸ انجام گرفته است. و جامعه‌ی آماری عبارت است از کلیه‌ی دانش آموزان متوسطه‌ی مدارس دخترانه‌ی دولتی استان اردبیل، به تعداد ۲۷۵۰۰ نفر که ۸۰۰ نفر به شیوه‌ی تصادفی چند مرحله‌ای از ۱۰ منطقه به عنوان نمونه انتخاب شدند.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق با استفاده از چارچوب نظری نشان می‌دهد میزان آگاهی از اثرات مثبت ورزش بر سلامت دختران، میزان ارزش‌گذاری خانواده و جامعه به ورزش دختران امکانات ورزشی مدرسه زمین و فضای ورزشی مدرسه، انتظارات و انگیزه‌های فردی دختران از ورزش، حریم امن دور از دید دبیران و عوامل مرد مدرسه، باور تندرستی، حمایت اجتماعی، ترس و نگرانی والدین از آثار ورزش و موانع و محدودیت‌های ورزشی مدارس. تأثیر عوامل زیر بر گرایش یا عدم گرایش دختران به ورزش در مدرسه تأیید شد: **نتیجه‌گیری:** نتایج نشان می‌دهد اهمیت ورزش بانوان در جامعه، میزان آگاهی دختران از اثرات مثبت ورزش بر آن‌ها، موانع و محدودیت‌ها و امکانات ورزشی مدارس، باورداشت تندرستی از ورزش بر گرایش دختران به ورزش در مدرسه تأثیر دارند.

واژه‌های کلیدی: ورزش، بی‌رغبتی، محدودیت‌های ورزشی، امکانات ورزشی، آگاهی، نگرش، باور تندرستی، علاقه.

مقدمه

بدون شک، سلامت و نشاط جسمی و روانی دختران دغدغه‌ی مهم خانواده‌ها و جامعه بوده و فعالیت‌های ورزشی یکی از عوامل تأثیر گذار در این زمینه است؛ (عقل سالم در بدن سالم). موفقیت‌های بانوان ورزش کار در سال‌های اخیر به شکل‌گیری نگاه و رویکرد نوینی به ورزش زنان منجر شده است. این رویکرد جدید به تغییرات در اختصاص ضریب اعتباری به نسبت قابل توجه و تجهیز نسبی مراکز ورزشی و به ویژه ساعت ورزش در مدارس شده است؛ چرا که ورزش می‌تواند کارکردهای متعددی چون سلامت روانی و جسمی، تمایز یابی اجتماعی^۱، اعمال خشونت نمادین^۲ و کنترل شده، کشمکش برای تصاحب اشکال مختلف سرمایه^۳ (اقتصادی، اجتماعی، نمادی و فرهنگی) و... را به ارمغان آورد. با وجود این در مناطقی از کشور بسته به شرایط فرهنگی و اجتماعی منطقه می‌بینیم دختران کماکان رغبت چندانی به فعالیت‌های ورزشی در مدرسه از خود نشان نمی‌دهند. تحلیل و شناخت این مسائل نیازمند مطالعه‌ی جدی است.

ورزش دختران در مدرسه همانند سایر پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی دیگر تحت تأثیر پارامترهای مختلف فردی، اجتماعی، محیطی- اقتصادی و حتی سیاسی است. بدون تردید توجه به موارد مذکور می‌تواند در تحلیل و شناخت جامع وضعیت ورزش بانوان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار باشد؛ البته نمی‌توان تغییرات اجتماعی _ فرهنگی مثبت جامعه در سال‌های اخیر را نادیده گرفت؛ تغییراتی که به نوبه‌ی خود به تغییرات نگرشی و باوری احاد جامعه منجر شده است. در سایه‌ی همین تغییرات است که نگاه به ورزش دختران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. بخشی از این تغییرات حاصل موفقیت‌های خود دختران در کسب عناوین ملی و بین المللی در میادین ورزشی است.^۴ بخش دیگر هم حاصل مساعی مسؤلان و دست‌اندرکاران ورزش کشور است. با وجود اقدامات مثبت اخیر هنوز بخش عظیمی از دختران نسبت به ورزش نگاه متفاوتی دارند و چندان از ورزش استقبال نمی‌کنند.

میزان مشارکت در ساعت ورزش مدرسه تجلی عینی این بی‌رغبتی است. بدون تردید نقش و جایگاه مدرسه در ایجاد علاقه و تمایل به فعالیت‌های ورزشی غیرقابل انکار است؛ چه مدرسه اولین مکانی است که در آن دختران به طور رسمی با فعالیت‌ها و حرکات ورزشی آشنا می‌شوند تا جایی که بخش عمده‌ی مهارت و جهت‌گیری‌های ورزشی بعدی آن‌ها در مدرسه شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر ورزش در مدرسه مناسب‌ترین زمینه برای کشف استعدادها و ورزشی در دختران و پرورش آن‌ها است. با وجود این هنوز در مناطقی از کشور دختران تمایل و علاقه‌ای به فعالیت‌های ورزشی از خود نشان نمی‌دهند. این بی‌رغبتی مهم است چرا که به معنای هدر رفتن امکانات و اعتبار تخصیص یافته به ورزش آن‌ها است و هم این که کم تحرکی آن‌ها مایه‌ی نگرانی خانواده‌ها و جامعه است؛ بنابراین شناخت عوامل این بی‌رغبتی چه فردی، چه خانوادگی و چه اجتماعی یا حتی آموزشگاهی بسیار مهم می‌نماید؛ زیرا با شناخت این موانع می‌توان دورنمای درستی از ورزش بانوان و آینده‌ی آن ترسیم نمود. آینده‌ای که بی ارتباط با آینده‌ی ورزشی جامعه هم نیست؛ چون به نظر می‌رسد امروز شایستگی‌های ورزشی اثبات شده‌ی بانوان کشور حقیقتی انکارناپذیر است؛ از این رو مدیریت استعدادهای ورزشی دختران در مدرسه می-

1-Distinction

2-Symbolic Violence

3-Capital

۴ موفقیت‌های اخیر بانوان در المپیک لندن ۲۰۱۲ نیز حکایت از نقش تعیین کننده‌ی آن‌ها در معادله‌ی توزیع مدال‌ها و کسب افتخارات بین المللی دارد. عملکرد بانوان المپیک اعزامی ایران نشان داد می‌تواند در مواردی حتی بهتر از ورزشکاران مرد ظاهر شوند چنان چه تمهیدات لازم برای ورزش این قشر فراهم می‌شد و زمینه‌ی استعداد یابی و آماده سازی برای حضور در میادین ورزشی به ایشان فراهم می‌شد، می‌توانستند بمراتب موفق تر ظاهر شوند و برای کشور افتخار کسب کنند.

تواند سرنوشت ورزش ملی را هم رقم بزند در واقع راه موفقیت‌های ورزش ملی بانوان از نحوه‌ی گذران ساعت ورزش در مدارس می‌گذرد.

عوامل متعددی با عدم شرکت دختران در فعالیت‌های ورزشی در مدرسه مرتبط‌اند. بر اساس یافته‌های تحقیقات سهم دختران از سرانه‌ی ورزشی در کشور بسیار پایین است (۲۳/۸۲ سانتیمتر) و به ازای هر دانش‌آموز در کشور ۵۰۰ تومان است. این در حالی است که سرانه‌ی فضای ورزشی برای دختران ۱۷ سانتی‌متر و برای پسران ۲۶ سانتی‌متر برآورد می‌شود (۱).

بر اساس این یافته‌ها مهم‌ترین عوامل بی‌رغبتی دختران به فعالیت‌های ورزشی در مدرسه عبارتند از نوع نگاه و نگرش والدین، جامعه و خود دختران به ورزش (۱،۲). پس بدون شک نقش خانواده در دلگرمی و حمایت و تشویق دختران به مراتب مؤثرتر از منابع و امکانات ورزشی است. وزن بالای تأثیر خانواده (والدین) بر ورزش دختران تأکید مجددی است بر تقدّم اقدامات فرهنگی در جامعه؛ به عبارت دیگر دغدغه‌ی اصلی دختران در فعالیت ورزشی مدرسه، نگرانی و در نتیجه مخالفت جدی والدین با فعالیت‌های ورزشی آن‌ها است.

توجه به این نکته مهم است که تجهیز مدارس دختران از نظر امکانات ورزشی بدون ایجاد نگرش‌های جدید در والدین و خود دختران برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی اثرگذار نخواهد بود. به‌ویژه در مناطق سنتی که از شرایط فرهنگی کاملاً متفاوتی برخوردار هستند، ضرورت این توجه مضاعف می‌نماید (۳).

در استان اردبیل به دلیل شرایط فرهنگی _ اجتماعی خاص، میزان حضور دختران در فعالیت‌های ورزشی مربوط به ساعت ورزش بسیار پایین بوده و با معضلات متعددی مواجه است. اگرچه در این خصوص برنامه‌ریزی‌های مناسب و سیاست‌های معینی طراحی شده‌اند؛ ولی به مصداق تیر در تاریکی انداختن هر استراتژی و طرحی بدون پژوهش علمی خطا بوده و به مقصد غایی نمی‌رسد.

تحقیق حاضر با این رویکرد به تحلیل و تبیین عوامل بی‌رغبتی دختران به ورزش در مدرسه می‌پردازد. عوامل مزبور از نگرش خانواده‌ها گرفته تا بنیان‌های شناختی، فرهنگی و زیر ساخت‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه را در بر می‌گیرد. در این زمینه توجه به چند سؤال کلیدی مهم به نظر می‌رسد:

- دلایل و عوامل بی‌رغبتی دختران در استان اردبیل به درس ورزش چیست و چه راهکارهایی در این زمینه می‌توان ارائه داد؟

در علوم اجتماعی برای تحلیل هر عملی (کنش) از دو یا سه دیدگاه استفاده می‌شود: رویکرد یا دیدگاه خرد^۱، دیدگاه سطح کلان^۲ و رویکرد یا دیدگاه ترکیبی^۳.

طبق رویکردهای خرد تغییرات مشاهده شده در رفتار و نیز کیفیت واکنش‌های فرد با ارجاع به ویژگی‌های روان‌شناختی آن‌ها از جمله شخصیت، انگیزه، هیجان و غیره تبیین می‌گردد. این رویکردها تأثیر متغیرهای روان‌شناختی یا روان‌شناسی اجتماعی را بر رفتار ورزشی افراد مطالعه می‌کنند و در رویکردهای کلان هم بر نقش ارزش‌ها و نگرش‌ها و نیروهای اجتماعی بیرونی در شکل‌گیری کنش‌های اجتماعی افراد (اینجا ورزش) در میان گروه‌های مختلف اجتماعی تأکید می‌کنند. هم‌چنین بر نیروهای اجتماعی و موقعیت‌های خاص تأکید می‌شود که افراد را به مشارکت در فعالیت‌های بدنی خاص هدایت نموده و یا مانع از مشارکت در آن می‌شوند.

5-Micro

6-Macro

7-Middle - Range

رویکردهای کلان ابتدا بر تأثیر ارزش‌های فرهنگی (مثل مذمت یا تأیید ورزش دختران) و سایر عوامل مهم در تعیین رفتارهای ورزشی در میان گروه‌های سنی و جنسی و طبقات اجتماعی تأکید دارند. در رویکرد تلفیقی بر ادغام متغیرهایی از هر دو سطح (خرد و کلان) برای تحلیل هم‌زمان واقعیت‌های اجتماعی تأکید می‌گردد. برای تبیین بی‌رغبتی دختران به فعالیت‌های ورزشی از چارچوب نظری تلفیقی که برگرفته از تئوری‌های متعدّد است استفاده می‌شود.

نظریه‌ی شناخت اجتماعی^۱

این نظریه یک ساختار چند وجهی را اصل قرار می‌دهد که در آن باورهای خود اثر بخشی در هماهنگی با فرایندهای زیست‌شناختی، اهداف شناخته شده، انتظارات نتیجه و امکانات همراه با موانع محیطی ادراک شده در جهت‌دهی به انگیزه‌ی افراد برای انجام رفتار تأثیر می‌گذارند (۴). خود اثر بخشی مهم‌ترین رکن در نظریه‌ی شناخت اجتماعی است که به باورهای هر فرد به توانایی‌اش برای سازمان دادن و انجام کنش و موفقیت در آن تعریف می‌شود. عامل دیگر انتظارات نتیجه است که اشاره به نتایج مورد انتظار از انجام یک رفتار دارد. انتظارات نتیجه زمانی به‌عنوان یک محرک عمل می‌کند که نتایج مورد انتظار مثبت باشد و زمانی به‌عنوان بازدارنده عمل می‌کند که نتایج مورد توقع منفی باشد.

باندورا سه شکل عمده‌ی انتظارات نتیجه شامل انتظار نتیجه‌ی فیزیکی، اجتماعی و خودارزیابی را مطرح می‌کند. انتظارات نتیجه فیزیکی شامل تأثیرات فیزیکی یک رفتار هم چون آسیب، درد، یا خطر بیماری است. نتایج اجتماعی شامل واکنش‌های اجتماعی نسبت به انجام یک رفتار مثل تأیید یا تنبیه است. سومین دسته از نتایج، واکنش‌های خود ارزیابی است که بر واکنش‌هایی که یک فرد نسبت به خود در انجام یک رفتار معینی بروز می‌دهد (مانند مقصّر دانستن، شرمسار بودن یا مباهات کردن و...) دلالت دارد (۴، ۵). بر اساس این دیدگاه تمایل یا عدم تمایل دختران به ورزش در مدرسه را می‌توان معلول دلایل و انگیزه‌های خود دختران و موانع و امکانات محیطی (مخالفت‌ها و امکانات ورزشی) و سرانجام نوع نتیجه‌ی مورد انتظار آن‌ها دانست.

تئوری کنش معقولانه:

طبق رویکرد یا تئوری کنش معقولانه^۲ فیشبن و آجنز، رفتارهایی چون شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه به این دلیل انجام می‌شود که مردم به نتایج اعمال خود فکر می‌کنند و برای به دست آوردن پاره‌ای نتایج و پرهیز از برخی نتایج دیگر دست به انتخاب می‌زنند. به نظر آن‌ها رفتار فرد در پی زنجیره‌ای از عوامل تکوین می‌یابد. مطابق این نظریه، نیت‌های رفتاری تعیین کننده‌ی رفتار افراد است؛ بنابراین ایجاد نیت جهت انجام رفتار ضرورت دارد. نیت‌های رفتاری بر دو عامل استوار است:

- ۱_ عامل شخصی (علاقه‌ی شخصی و گرایش فرد نسبت به رفتار مورد نظر)، عنصر شخصی این الگو یعنی گرایش فرد که حاصل دو عامل است:
- الف) باور شخص در زمینه‌ی نتایج آن رفتار مشخص.
- ب) ارزیابی از نتایج ممکن آن رفتار.

- ۲_ عامل اجتماعی (آگاهی فرد از فشارها و هنجارهای اجتماعی مربوط به انجام یا عدم انجام رفتار)

عنصر اجتماعی حاصل دو عامل است:

الف) این انتظار که یک رفتار خاص از سوی سایر افراد هم گروه چگونه ارزیابی می‌شود. (انتظار دیگری)
 ب) انگیزه‌ی فرد برای پیروی از انتظارات دیگران و میزان اهمیتی که فرد برای نظر مردم درباره‌ی رفتار خود قایل است.

بنابراین بر اساس تئوری کنش معقولانه، انسان‌ها عملگرا بوده و به سودمندی نتیجه‌ی تصمیم و عمل فردی خود فکر می‌کنند و چنان چه از جانب عوامل محیطی (دوستان، خانواده و جامعه) تأیید لازم را دریافت کنند در رفتار به‌خصوصی که همان شرکت در فعالیت‌های ورزشی ساعت ورزش در مدرسه است درگیر خواهند شد و در غیر این صورت اگر نتیجه‌ی ارزیابی منفی بوده و تأیید جانبی و محیطی را دریافت نکنند، از شرکت در آن سر باز خواهند زد.

مدل باور تندرستی

بر اساس این رویکرد نظری، احتمال درگیری در یک رفتار خاص (در اینجا فعالیت ورزشی) ناشی از عوامل زیر است:

۱- باور به تأثیر و برآیندهای آن (ادراک خطر) که خود بستگی دارد به:
 الف) آسیب پذیری ادراک شده:^۱

این مفهوم به باور یک شخص درباره‌ی این که چقدر خود را نسبت به یک بیماری آسیب‌پذیر احساس می‌کند اشاره دارد. مفهوم حساسیت ادراک شده از جمله فاکتورهای پیش بینی کننده‌ی برخی از رفتارهای حمایتی - تندرستی^۲ تلقی شده است. طبق مدل باور تندرستی احتمال این که یک فرد به عنوان مثال برای پیشگیری از سرطان، رفتارهای احتیاطی (ترک سیگار، خوردن غذای کم در صورت چاق بودن، ورزش کردن و ...) اتخاذ نماید، به باورهای وی در زمینه‌ی میزان آسیب پذیری ادراک شده نسبت به آن بیماری بستگی دارد.
 ب) شدت ادراک شده^۳

منظور باور فرد در زمینه‌ی میزان جدی بودن علائم است. به احتمال زیاد فرد زمانی اقدام به پیشگیری از بیماری می‌کند و در فعالیت‌های ورزشی مدرسه مشارکت می‌نماید که با تأثیرات فیزیکی، روان‌شناختی و اجتماعی منفی ناشی از گسترش آن بیماری و نیز به برآیندهای جدی آن (برای مثال تغییر روابط اجتماعی و کاهش استقلال، درد و رنج، ناتوانی و حتی مرگ) باور داشته باشد؛ بنابراین هر چه حساسیت و جدیت ادراک شده‌ی بیماری بالاتر باشد به همان اندازه احتمال اتخاذ کنش توصیه شده (ورزش) افزایش می‌یابد.

۲- باور به برآیندهای رویه‌های تندرستی و احتمالات و تلاش برای عملی کردن آن‌ها. این متغیر دو باور جزئی را در بردارد:

الف) منافع ادراک شده^۴ نسبت به اعمال تندرستی پیشگیرانه:

این مفهوم به مزایا و منافع درگیری در یک رفتار حمایتی اشاره دارد به بیان دیگر، به قضاوت‌ها درباره‌ی اثر بخشی احتمالی یک کنش در کاهش خطر بیماری اشاره دارد؛ به‌عنوان مثال، افرادی که به رابطه‌ی علی ورزش و

10-Perceived susceptibility

11-Health-Protective

12-Perceived Severity

13-Perceived Benefits

بیماری اعتقاد ندارند احتمال کمتری دارد که به‌سوی ورزش گرایش پیدا کنند؛ زیرا معتقدند که ورزش آن‌ها را در مقابل بیماری محافظت نمی‌کند.
(ب) هزینه‌ها یا موانع ادراک شده^۱

موانع ادراک شده عبارتند از پیامدهای بالقوه‌ی منفی ناشی از درگیری در یک رفتار معینی؛ مثلاً، احتمال آسیب دیدگی در اثر ورزش در مدرسه، احتمال سرزنش از سوی خانواده، عقب افتادن از درس و نظایر آن. سیمونز لذت را در یک مدل وسیع‌تر که آن را مدل تعهد ورزشی نامید مطرح نمود. تعهد ورزشی را مشارکت پیوسته با میل و رضایت خاطر در یک فعالیت بدنی تعریف کرده‌اند. مدل تعهد یا الزام ورزشی شامل عنصر پنج تعیین کننده است که بر تعهد فرد به مشارکت در یک فعالیت به شیوه‌ی مثبت یا منفی اثر می‌گذارد. لذت ورزشی؛ به‌عنوان یک پاسخ عاطفی مثبت به فعالیت است که منعکس کننده‌ی احساسات خوشایند و سرگرمی و علاقه‌مندی است.

شقوق درگیری:^۲

منعکس کننده‌ی فریبندگی دیگر فعالیت‌ها است که قادر به رقابت با مشارکت پیوسته در فرایند بدنی است. سه ساختار به‌عنوان مانع فرایند مشارکت یک شخص مشخص شده است.
سرمایه‌گذاری شخصی:

مربوط به زمان، تلاش، انرژی و دیگر منابعی است که اگر مشارکت در فعالیت بدنی پیوسته نباشد تلف خواهد شد.
فشار اجتماعی:^۳

به فشار دریافت شده از جانب والدین و همسالان نسبت به باقی ماندن در فعالیت است که پایدار نیست و حالتی از تعهد به ادامه‌ی مشارکت اشاره دارد.
فرصت‌های مشارکت:^۴

انتظار می‌رود منافعی که از مشارکت پیوسته در فعالیت‌های بدنی به دست می‌آید هم چون برقراری روابط دوستانه، کنش متقابل مثبت با بزرگسالان، تبخّر در مهارت^۵ و تغییر در ظاهر و افزایش سلامت بدنی در فرد را سبب گردد.

در دیدگاه مبادله‌ی هومنز، رفتار فرد در وضعیت خاص متأثر از عواملی است که به اصطلاح تحت عنوان قضایای هومنز شناخته می‌شود. او در تبیین کنش افراد بر عواملی چون موفقیت، انگیزه، ارزش، محرومیت - اشباع و سرانجام پرخاش تأکید می‌کند. طبق قضیه‌ی موفقیت احتمال رفتاری که قبلاً با تشویق یا پاداش همراه بوده بیشتر است. بر اساس قضیه‌ی انگیزه، اگر در گذشته وجود یک انگیزه‌ی خاص یا یک مجموعه از انگیزه‌ها فرصتی بوده که در آن عمل شخص به پاداش منجر شود هر اندازه وضعیت جدید شبیه گذشته باشد احتمال این که فرد به انجام عمل یا اعمال شبیه به آن دست بزند بیشتر است. هومنز در توضیح قضیه‌ی ارزش توضیح می‌-

دهد هر اندازه نتیجه‌ی عمل یک شخص از نظر او با ارزش تر باشد به همان اندازه علاقه به انجام آن بیشتر می‌شود (۶،۵).

او در توضیح قضیه‌ی محرومیت _ اشباع معتقد است هر اندازه فرد در گذشته‌ی نزدیک نوع خاصی از پاداش را بیشتر دریافت کرده باشد (تشویق و تأیید مشارکت در فعالیت‌های ورزشی)، به همان اندازه واحدهای بعدی آن پاداش برای وی ارزش کمتری خواهد داشت. اگر کسی پاداش معینی را بارها دریافت کند می‌گوییم درحال اشباع شدن از آن پاداش است؛ به عبارت دیگر ارزش آن پاداش در نظر او به تدریج کاهش یافته و بر اساس قضیه‌ی ارزش به انجام دادن عملی که منجر به آن پاداش گردد کمتر تمایل خواهد داشت. او در ادامه در توضیح قضیه‌ی پرخاش - تأیید به عنوان تعیین کننده‌ی دیگر رفتار فرد معتقد است وقتی که شخص آنچه را که انتظار داشته دریافت نمی‌کند ناکام می‌ماند و وقتی فرد دچار ناکامی شود انتظار می‌رود که رفتاری پرخاشگرانه از خود نشان دهد. اگر به هر علتی نتوان منشأ اصلی ناکامی را مورد حمله قرار داد، تقریباً هر هدف دیگری می‌تواند جایگزین آن گردد. درحالت خشم نتایج موفقیت‌آمیز عمل پرخاشگرانه بسیار خوشایند انسان است (۸،۷).

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین آگاهی دختران از تأثیرات مثبت ورزش و شرکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۲- بین اهمیت ورزش و مشارکت دختران در آن رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۳- بین ارزش‌گذاری جامعه به ورزش دختران و مشارکت دختران در فعالیت‌های ورزشی مدرسه رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۴- بین انگیزه‌ی فعالیت ورزشی دختران و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۵- بین موانع و محدودیت‌های ورزش دختران و مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- ۶- بین نگرش والدین به ورزش دختران و مشارکت دختران در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۷- بین باور به تندرستی ناشی از ورزش و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.
- ۸- بین سرخوردگی دختران از فعالیت‌های ورزشی و مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.

روش شناسی

تحقیق علی - همبستگی بوده و به صورت پیمایشی انجام گرفته است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه بوده که به صورت خود اجرا به وسیله‌ی دختران دانش آموز مدارس متوسطه‌ی استان تکمیل شده است. جامعه‌ی آماری عبارت بود از کلیه‌ی دانش آموزان دختر مدارس متوسطه‌ی استان اردبیل که از بین ۱۰ منطقه‌ی آموزش و پرورش به تعداد $N = 27500$ نفر که به روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از جدول برآورد مورگان و فرمول برآورد کوکران دو برابر تعیین شد (۸۰۰ نفر).

جدول شماره‌ی ۱، مناطق آموزشی ۱۹ گانه‌ی استان اردبیل همرا با مناطق آموزشی منتخب ۱۰ گانه.

شماره	منطقه‌ی انتخابی	تعداد کل دانش آموزان	حجم نمونه‌ی انتخابی
۱	اردبیل ناحیه ۲	۲۹۰۰	۸۰
۲	اصلاوندوز	۶۷۰	۸۰
۳	انگوت	۶۰۰	۸۰
۴	خلخال	۱۹۰۰	۸۰
۵	خورش رستم	۸۲۰	۸۰
۶	سرعین	۱۲۰۰	۸۰
۷	لاهرود	۷۵۰	۸۰
۸	مشگین شهر	۲۷۰۰	۸۰
۹	نمین	۱۵۶۰	۸۰
۱۰	هیر	۱۲۰۰	۸۰
۱۱	نیر	۷۵۰	-----
۱۲	گرمی	۲۴۰۰	-----
۱۳	قشلاقدشت	۴۵۰	-----
۱۴	شاهرود	۷۳۰	-----
۱۵	ارشق	۴۶۰	-----
۱۶	بيله سوار	۷۷۰	-----
۱۷	پارس آباد	۲۸۰۰	-----
۱۸	ناحیه یک اردبیل	۳۹۰۰	-----
۱۹	کوثر	۷۴۰	-----
	مجموع	۲۷۵۰۰	۸۰۰ نفر

تعداد کل مناطق ۱۹ بوده و قسمت رنگی جدول نشان دهنده‌ی مناطق ده‌گانه‌ی انتخاب شده برای نمونه برداری است.)

شیوه‌ی نمونه‌گیری تصافی چند مرحله‌ای بوده است. طبق این روش ابتدا مناطق استان به سه منطقه‌ی شمال، جنوب و مرکز تقسیم شده و از هر سه منطقه، مناطق آموزش و پرورش به تصادف انتخاب شدند. در مرحله‌ی دوم از بین مناطق مزبور یک دبیرستان دخترانه انتخاب شد و به اندازه‌ی حجم نمونه‌ی مورد نظر پرسش‌نامه تکمیل شد. با توجه به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای، انتخاب نمونه بدون در نظر گرفتن نسبت جمعیت هر منطقه انجام گرفت و از هر منطقه (مناطق ده‌گانه) ۸۰ نفر و در کل $n = 800$ نفر به عنوان نمونه به‌طور تصادفی از مدارس دخترانه انتخاب و مورد پرسشگری قرار گرفتند. اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار spss18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و برای توصیف داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی (نما، میانه و میانگین) و برای تحلیل استنباطی از ضرایب همبستگی اسپیرمن و پیرسون، برای آزمون روابط علی بین متغیرها از ضرایب رگرسیونی چند متغیره و در نهایت برای آزمون داده‌های ناپارامتری از کای اسکور (χ^2) با سطح معناداری ($P < 0/05$) استفاده شد.

انواع متغیرهای تحقیق

نوع متغیرهای این تحقیق شامل متغیرهای مستقل، وابسته، متغیرکنترل، ملاک و بیش بینی است. در فرضیات مبتنی بر چارچوب نظری با متغیرهای مستقل و وابسته و در فرضیات تحقق یافته و همبستگی از متغیرهای ملاک و بیش بینی استفاده می‌شود.

متغیرهای مستقل این تحقیق عبارتند از: میزان اهمیت ورزش، میزان ارزشمندی نتایج فعالیت ورزشی، انگیزه‌های فردی دانش آموزان از ورزش کردن، نوع انتظارات آن‌ها از ورزش، میزان نارضایتی خانواده و نگرش آن‌ها به ورزش دختران و متغیر وابسته همان علاقمندی (رغبت یا عدم رغبت) به درس تربیت بدنی است.

متغیر ملاک شرکت در فعالیت ورزشی ساعت ورزش در مدرسه (y) و متغیرهای مستقل (X) عبارتند از:

- ۱- ارزشگذاری جامعه و خانواده.
- ۲- امکانات ورزشی مدرسه.
- ۳- مشکلات محدودیت ورزشی.
- ۴- انگیزه ورزش کردن.
- ۵- نگرش به ورزش.
- ۶- سرخوردگی.
- ۷- آگاهی از نتایج ورزش.
- ۸- میزان اهمیت ورزش کردن.
- ۹- نوع انتظار از ورزش کردن.
- ۱۰- تندرستی ناشی از ورزش.

تعریف عملیاتی (تعریف واژه‌ها)

میزان آگاهی

منظور از این متغیر اطلاع و آگاهی دختران دانش آموز متوسطه از تأثیرات مثبت و یا منفی ناشی از ورزش کردن است.

نگرش

منظور از نگرش خانواده‌ها، دید مثبت یا منفی والدین دانش آموزان نسبت به ورزش دخترانشان است. میزان و شدت مخالفت و موافقت آن‌ها مد نظر است.

میزان اهمیت

منظور میزان ارزشی است که دختران برای ورزش قائلند و این که آن‌ها خود ورزش در مدارس را چقدر مهم می‌دانند.

ارزشمندی نتایج

منظور ارزشمندی یا بی‌ارزشی نتایج حاصل از ورزش برای دختران است. آیا ورزش را یک وسیله می‌دانند و آیا برای آثار و تبعات بعدی ورزش به‌عنوان یک هدف والا ارزش قائلند یا چندان برای آن‌ها نتایج مهم نبوده و دارای ارزش نیست.

انگیزه‌های فردی

منظور انگیزه‌های دانش‌آموزان دختر از ورزش است. آیا ورزش را نوعی تفریح و سرگرمی می‌دانند و یا نوعی تضمین آینده‌ی شغلی، مطرح شدن و نشان دادن شایستگی و اعتماد به نفس و هر انگیزه‌ی دیگری. منظور این است که دانش‌آموزان از ورزش کردن چه انتظاراتی دارند؛ انتظارات مادی، سلامتی، شادابی، کسب حیثیت اجتماعی، درآمد و

میزان نارضایتی

منظور این است که آیا دخترانی که اهل ورزش بوده و هستند تا به‌حال از نتایج حاصل از ورزش کردن راضی و خشنود هستند یا خیر؟ به تعبیر دیگر آیا آن‌ها به نتایج مورد انتظار خود از ورزش کردن دست یافته‌اند یا خیر؟ هم چنین شدت و میزان این نارضایتی مورد نظر است.

علاقمندی

منظور از این متغیر علاقه یا عدم علاقه دختران دانش‌آموز به ورزش است.

امکانات ورزشی

منظور از این متغیر حریم، توپ، تور، زمین و فضای ورزشی مطلوب و استاندارد، راکت، دیربان متخصص و مجرب تربیت بدنی، امکانات شطرنج، میله بارفیکس و غیره است.

فضای محرمیت مدرسه

این متغیر را می‌توان با پرسشی از وجود یا عدم احساس امنیت در حریم عفاف، هم‌چنین امنیت فکری دختران از غیبت دید آقایان نسبت به محل ورزش و پوشش راحت ورزشی آن‌ها و دغدغه‌ی آن‌ها در این خصوص سنجید.

تکنیک (ابزار) گردآوری اطلاعات

شیوه‌ی به‌کار رفته برای گردآوری اطلاعات از پاسخگویان (دانش‌آموزان دختر) پرسش‌نامه بود که با ارسال به مناطق مربوطه و همکاری پرسشگران آن مناطق به وسیله‌ی خود پاسخگویان تکمیل گردید.

قابلیت اعتبار و اعتماد (روایی و پایایی) ابزار

پرسش‌نامه‌ی تهیه شده برای جمع‌آوری اطلاعات از نمونه‌های مورد نظر (دانش‌آموزان دختر) بعد از طراحی جهت تعیین اعتبار (Validity) صوری در اختیار ناظر محترم طرح و چند نفر از کارشناسان آشنا به تحقیق قرار

داده شد. بعد از اعمال اصلاحات پیشنهادی، پرسش‌نامه‌ی اولیه جهت تست مقدماتی (pre-test) در اختیار نمونه-ی (۲۰) نفری از پاسخگویان قرار داده شد و بعد از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ی مقدماتی و تحلیل آن، اصلاحات موضعی (شکلی و محتوایی جزئی)، پرسش‌نامه‌ی نهایی تهیه و برای جمع‌آوری اطلاعات از نمونه‌ی تحقیق به مناطق منتخب ارسال گردید.

برای تعیین ضریب پایایی (Reliability) از فرمول آلفای کرونباخ (ماتریس کوواریانس) استفاده شد. روند کار به این شکل بود که نمونه‌ی (۲۰) سؤال انتخاب شده و میزان ضریب آلفای آن‌ها محاسبه گردید و شاخص ضریب آلفای پرسش‌نامه ($\alpha = 0/9111$) تعیین شد که مبین پایایی بالا و ضریب استاندارد مطلوب سؤالات پرسش‌نامه بود.

داده‌های توصیفی

جدول شماره‌ی ۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رابطه‌ی آگاهی از تأثیر ورزش با شرکت در این فعالیت‌ها

میزان تأثیر آگاهی	فراوانی	درصد
بالا	۳۲۸	۴۷/۷٪
پایین	۳۵۹	۵۲/۳٪
جمع	۶۸۷	۱۰۰٪

در جدول بالا بیشترین فراوانی (۳۵۹) به پاسخگویانی تعلق دارد که در پاسخ به سؤال «رابطه‌ی آگاهی از اثرات ورزش بر مشارکت در فعالیت‌های ورزشی» گزینه‌ی «پایین» را انتخاب کرده‌اند که (۵۲/۳) درصد از حجم نمونه را تشکیل داده‌اند. پاسخگویانی که در پاسخ به سؤال مزبور گزینه‌ی «بالا» را انتخاب کرده‌اند (۳۲۸) نفر بوده و (۴۷/۷) درصد از حجم نمونه را تشکیل داد ه‌اند. با توجه به این داده‌ها می‌توان یکی از عوامل مهم عدم شرکت دختران در فعالیت‌های ورزشی مدرسه را عدم آگاهی درست آن‌ها از اثرات ورزش بر جسم و روح و به تبع آن فعالیت‌های درسی دانست؛ از این رو با افزایش آگاهی آن‌ها از آثار و مزایای فعالیت‌های ورزشی می‌توان به تقویت مشارکت آن‌ها در این قبیل فعالیت‌ها در مدرسه همّت گمارد.

جدول شماره‌ی ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رابطه‌ی اهمیت ورزش و مشارکت ورزشی

میزان اهمیت فعالیت‌های ورزشی	فراوانی	درصد
بالا	۳۵۷	۵۳/۶٪
پایین	۳۰۹	۴۶/۴٪
جمع	۶۶۶	۱۰۰٪

در جدول بالا بیشترین فراوانی (۳۵۷) به آن دسته از پاسخگویانی تعلق دارد که «تأثیر اهمیت ورزش بر شرکت در فعالیت‌های ورزشی» را «بالا» گزارش کرده‌اند و (۵۳/۶) درصد از حجم نمونه را به خود اختصاص داده‌اند. فراوانی (۳۰۹) به افرادی تعلق دارد که گزینه‌ی «پایین» را انتخاب کرده‌اند و (۴۶/۴) درصد از حجم نمونه را تشکیل داده‌اند.

با توجه به نوع متغیر که در سطح رتبه‌ای است شاخص گرایش مرکزی میانه برابر است با گزینه‌ی بالا با فراوانی (۳۵۷)، می‌توان ادعا کرد عامل عمده‌ی عدم مشارکت دختران در فعالیت‌های ورزشی مدرسه به اهمیت

کم ورزش از نظر آن‌ها بر می‌گردد؛ بنابراین با تقویت سطح آگاهی و حساسیت دختران به ورزش می‌توان شاهد حضور پررنگ آن‌ها در فعالیت‌های ورزشی ساعت ورزش در مدرسه بود.

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رابطه‌ی ارزشگذاری جامعه با شرکت در فعالیت‌های ورزشی

درصد	فراوانی	رابطه‌ی ارزشگذاری جامعه با فعالیت ورزشی دختران
۷۴٪	۵۶۶	موافقم
۶/۸٪	۵۲	مخالفم
۱۹٪	۱۴۶	نظری ندارم
۱۰۰٪	۷۶۴	جمع

در جدول شماره ۳ فراوانی (۵۶۶) متعلق به افرادی است که گزینه‌ی «موافق» را انتخاب کرده‌اند (۷۴) و درصد حجم نمونه را تشکیل داده‌اند. فراوانی (۱۴۶) متعلق به پاسخگویانی است که گزینه‌ی «بی‌نظر» را انتخاب کرده‌اند. سهم این گروه از حجم نمونه (۱۹) درصد است. (۵۲) مورد در پاسخ به این سؤال گزینه‌ی «مخالف» را انتخاب کرده‌اند که (۶/۸) درصد حجم نمونه را تشکیل می‌دهند. فراوانی (۵۶۶) نشان دهنده‌ی نقش و جایگاه تأیید جامعه و حمایت آن از ورزش زنان است. به زبان دیگر در مناطقی چون اردبیل با توجه به فشار هنجاری جامعه‌ی به نسبت سنتی در خصوص ورزش دختران، آن‌ها نگران قضاوت و ارزیابی منفی جامعه (خانواده، مردان، رهبران دینی، دوستان، حاکمان، رسانه‌ها و...) در مورد ورزش دختران هستند در صورتی که نوع و جهت ارزیابی جامعه مثبت باشد می‌توان انتظار داشت دختران در فعالیت‌های ورزشی مدرسه فعالانه مشارکت کنند.

جدول شماره ۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب رابطه‌ی انگیزه‌ی فعالیت‌های ورزشی با شرکت در آن‌ها

درصد	فراوانی	انگیزه‌ی شخصی شرکت در فعالیت‌های ورزشی
۲۴/۶٪	۱۵۰	حفظ سلامتی
۱۲/۸٪	۷۸	تفریح و سرگرمی
۱۲٪	۷۶	تضمین شغلی
۱۴/۶٪	۸۹	اثبات توانمندی زنان
۱۹/۷٪	۱۲۰	شادابی و نشاط
۱۵/۷٪	۹۶	اصلاح عقاید کلیشه‌ای در باب زنان
۹۹/۴٪	۶۰۹	جمع

در این جدول بیشترین فراوانی (۱۵۰) به افرادی تعلق دارد که مهم‌ترین انگیزه و دلیل مشارکت در فعالیت‌های ورزشی را حفظ سلامتی خود اعلام کرده‌اند. فراوانی (۱۲۰) به پاسخگویانی تعلق دارد که مهم‌ترین انگیزه و هدف از مشارکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه را دستیابی به شادی و نشاط عنوان کرده‌اند. تعداد (۹۶) نفر انگیزه‌ی فعالیت ورزشی خود را تغییر عقاید کلیشه‌ای مرسوم در جامعه در مورد زنان می‌دانند. هم‌چنین ۸۹ نفر نیز

دلیل اصلی خود برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه را اثبات توانمندی و شایستگی‌های بانوان و دختران همپای مردان و پسران می‌دانند.

جدول شماره ۵: رابطه‌ی موانع و امکانات ورزشی مدرسه با شرکت دختران در فعالیت‌های ورزشی

درصد	فراوانی	تأثیر امکانات و موانع بر شرکت در فعالیت‌های ورزشی
۹۱/۹٪	۷۱۴	زیاد
۶/۶٪	۵۱	متوسط
۱/۵٪	۱۲	کم
۱۰۰٪	۷۷۷	جمع

در جدول شماره ۵ در پاسخ به سؤال «رابطه‌ی موانع و امکانات ورزشی مدرسه را با شرکت خود در فعالیت‌های ورزشی مدرسه چگونه ارزیابی می‌کنید؟» بیشترین فراوانی (۷۱۴) با (۹۱/۹) درصد حجم نمونه، به افرادی تعلق دارد که گزینه‌ی «زیاد» را انتخاب کرده‌اند. این فراوانی قابل توجه، بیانگر آن است که نمی‌توان نقش تعیین‌کننده‌ی امکانات ورزشی مدرسه را در ایجاد علاقه به فعالیت‌های ورزشی و شرکت در آن نادیده گرفت. بدون تردید موانع و مشکلات ورزشی در کنار امکانات ورزشی مدارس دخترانه (توپ و راکت، زمین مناسب، تور، دبير ورزشی متخصص، حریم امن زنانه، لباس ورزشی و...) از عوامل مهم شرکت دختران در فعالیت ورزشی است. از این جهت تجهیز مدارس با امکانات ورزشی مناسب می‌تواند در علاقمند ساختن و مشارکت دختران در فعالیت‌های ورزشی مدرسه مؤثر واقع شود. تعداد (۵۱) نفر تأثیر امکانات و موانع (محدودیت‌های) ورزشی مدرسه بر فعالیت‌های ورزشی خود را متوسط و (۱۲) نفر تأثیر آن را کم ارزیابی نموده‌اند.

جدول شماره ۶: رابطه‌ی نگرش والدین به ورزش دختران با شرکت دختران در فعالیت ورزشی

درصد	فراوانی	موافقت یا مخالفت خانواده
۹۰٪	۶۹۰	موافقت
۹/۸٪	۷۵	مخالفت
۹۹/۸٪	۷۶۵	جمع

در جدول شماره ۶، بیشترین فراوانی (۶۹۰) با (۹۰) درصد حجم نمونه به پاسخگویانی تعلق دارد که اعلام کرده‌اند والدین با فعالیت‌های ورزشی آن‌ها موافقت می‌کنند. (۷۵) نفر نیز اعلام کرده‌اند والدیشان مخالف ورزش کردن آن‌ها هستند. والدین به عنوان گروه مرجع دختران نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در جهت‌گیری ورزشی دختران دارند.

جدول شماره ۷: رابطه‌ی باور به تأثیر ورزش بر تندرستی با شرکت در آن

درصد	فراوانی	رابطه‌ی باور به تأثیر ورزش بر تندرستی
٪۹۰	۷۰۱	زیاد
٪ ۷/۷	۶۰	متوسط
٪۱/۹	۱۵	کم
٪ ۹۹/۶	۷۷۶	جمع

با توجه به داده‌های جدول بالا بیشترین فراوانی (۷۰۱) به افرادی تعلق دارد که «تأثیر باور به نقش ورزش در تندرستی را زیاد» اعلام کرده‌اند. این گروه (۹۰٪) از حجم نمونه را تشکیل داده‌اند. تعداد (۶۰) نفر تأثیر آن را «متوسط» و (۱۵) نفر «کم» نقش آن را گزارش کرده‌اند.

جدول شماره ۸: توزیع پاسخگویان بر اساس رابطه‌ی تجارب ورزشی با شرکت در فعالیت‌های بعدی.

درصد	فراوانی	تأثیر شکست یا سرخوردگی از تجارب قبلی بر مشارکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه
٪ ۳۰/۱	۲۳۴	زیاد تأثیر دارد
٪۶۹/۸	۵۴۲	کم تأثیر ندارد
٪۹۹/۹	۷۷۶	جمع

در جدول شماره ۸ در پاسخ به این سؤال «چقدر شکست و یا سرخوردگی از تجارب تلخ ورزشی بر مشارکت ورزشی شما در مدرسه تأثیر دارد؟» (۵۴۲) نفر گزینه‌ی «کم» و (۲۳۴) نفر تأثیر آن را «زیاد» گزارش کرده‌اند.

جدول شماره ۹: ضرایب همبستگی بین متغیرها

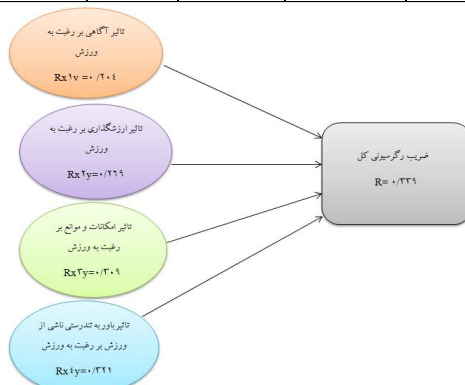
متغیر	تجارب تلخ ورزش در مدرسه	آگاهی از تأثیر ورزش	اهمیت ورزش از نظر دختران	ارزشگذاری ورزش دختران توسط جامعه و محیط	انگیزه‌ی شخصی از فعالیت ورزشی	امکانات و محدودیت‌های ورزشی	نگرش والدین به ورزش دختران	باور به تندرستی ناشی از ورزش
شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه	۰/۴۲۱	۰/۳۸۳	۰/۳۷۱	۰/۳۹۰	۰/۲۵۴	۰/۴۷۳	۰/۵۰۸	۰/۴۹۰
	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲
	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶	۷۷۶

با توجه به ترتیب متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی اسپیرمن جهت اندازه‌گیری شدت و جهت رابطه استفاده شد. بر اساس اطلاعات جدول، بالاترین ضریب همبستگی (۰/۵۰۸) به رابطه‌ی دو متغیر شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه (متغیر ملاک) و متغیر پیش بین نگرش والدین به ورزش دختران بر می‌گردد که در سطح معناداری بالایی قرار دارد این داده با توضیحات مربوط به ادبیات تحقیق که بر نقش و تأثیر والدین بر گرایش به فعالیت‌های ورزشی دختران در مدرسه تأکید شده بود همخوانی دارد. همبستگی میان شرکت در ساعت ورزش مدرسه با باور به تندرستی در سطح معناداری قوی به میزان (۰/۴۹۰) است. همبستگی بین امکانات و محدودیت‌های ورزشی (شامل فضای ورزشی مناسب، توپ زمین مناسب، راکت، دبير ورزش متخصص، نوع برنامه

ریزی هفتگی، ساعت ورزش مدرسه و... با شرکت در فعالیت‌های ساعت ورزش مدرسه به میزان (۰/۴۷۳) است. این داده هم با اطلاعات پیشینه‌ی تحقیق همخوانی دارد. همبستگی نگرش و ارزش‌گذاری محیط و جامعه (فرهنگ سنتی غالب در اجتماع) به ورزش زنان با شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه به میزان (۰/۳۹۰) بوده و در سطح معناداری قابل قبولی است. همبستگی بین تجارب ورزشی ناگوار با شرکت در فعالیت‌های ورزشی مدرسه برابر با (۰/۴۲۱) و بین آگاهی از آثار و پیامدهای فعالیت ورزشی با شرکت در فعالیت ساعت ورزش (۰/۳۸۳) است. انگیزه‌ی شخصی دختران از شرکت در فعالیت‌های ورزشی با شرکت در ساعت ورزش به میزان (۰/۲۵۴) همبسته است و سرانجام ارزیابی خود دختران از اهمیت ورزش با شرکت آن‌ها در فعالیت‌های ساعت ورزش به میزان (۰/۳۷۱) همبسته است.

جدول شماره ۲: خروجی رگرسیونی رابطه‌ی علی بین متغیرهای مستقل و وابسته

مدل	همبستگی رگرسیونی	مجدور ضریب همبستگی رگرسیونی	مجدور R تعدیل شده	انحراف استاندارد برآورد	آماره‌های تغییرات				
					تغییرات مجدور همبستگی رگرسیونی	F تغییرات	درجه - ی آزادی اول	درجه - ی آزادی دوم	سطح معناداری
۱	۰/۲۰۴	۰/۰۴۲	۰/۰۳۶	۰/۱۸۳۳	۰/۰۴۲	۷/۱۴۶	۱	۱۶۵	۰/۰۰۸
۲	۰/۲۶۹	۰/۰۷۳	۰/۰۶۱	۰/۱۸۰۹	۰/۰۳۱	۵/۵۰۱	۱	۱۶۴	۰/۰۲۰
۳	۰/۳۰۹	۰/۰۹۵	۰/۰۷۹	۰/۱۷۹۲	۰/۰۲۳	۴/۰۹۳	۱	۱۶۳	۰/۰۴۵
۴	۰/۳۲۱	۰/۱۰۳	۰/۰۹۷	۰/۱۷۱۱	۰/۰۲۱	۴/۰۱	۱	۱۶۲	۰/۰۳۰

نمودار شماره ۱: نمایش گرافیکی رابطه‌ی علی رگرسیونی بین متغیرهای مستقل و وابسته (عوامل بی‌رغبتی به ورزش)

طبق نمودار بالا همبستگی رگرسیونی چند متغیره بین متغیر مستقل آگاهی و رغبت به ورزش در مدرسه به میزان (۰/۲۰۴)، بین ارزشگذاری جامعه و رغبت به ورزش (۰/۲۶۹)، بین موانع و محدودیت‌های ورزشی مدارس با رغبت و شرکت در آن (۰/۳۰۹) و بین باور به تندرستی ناشی از ورزش و شرکت در فعالیت ورزشی مدرسه (۰/۳۲۱) معنادار به دست آمد. ضریب تعیین رگرسیونی به میزان (۰/۳۳۹)، به معنای آن است که متغیرهای بالا از مجموع رابطه‌ی علی کامل (۰/۳۳۹) را پوشش داده‌اند. این میزان از تغییرات علی متغیر وابسته (رغبت دختران به ورزش در مدرسه) متأثر از متغیرهای درونی بوده و نزدیک (۰/۶۴) از واریانس متغیر وابسته تحت تأثیر متغیرهای بیرونی است.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در یافته‌های تحقیق نیز اشاره شد تحلیل درست بی‌رغبتی به ورزش متأثر از متغیرهای متعددی است. در این میان مهم‌ترین عوامل همبسته با بی‌رغبتی در دو سطح عینی که شامل عوامل فیزیکی و محیطی (منابع و امکانات و نقش گروه‌های مرجع دوستان و والدین، عوامل مدرسه) و عوامل ذهنی مانند نظام ارزشی خود دختران و به تبع آن کیفیت ارزشگذاری ورزش از سوی آن‌ها است؛ به همین دلیل به نظر می‌رسد هر نوع اقدام لازم در این زمینه نمی‌تواند بی‌توجه به دو سطح (عینی و ذهنی) مذکور باشد. به تعبیر دیگر نباید از توجه به بستر سازی فرهنگی و نیز بالا بردن آگاهی‌های عمومی در خصوص ضرورت ورزش در جامعه غفلت کرد.

در فرضیه‌ی مواردی چون اصلاح ساحت فرهنگی جامعه (نظام ارزشگذاری جامعه، طرز تلقی افراد جامعه از ورزش دختران، برنامه‌های ورزشی صدا و سیما)، اطلاع رسانی به دختران و خانواده‌های آن‌ها در خصوص نقش ورزش در تضمین سلامت جسمی و روانی آن‌ها بی‌تأثیر نیست. مهم‌ترین روش‌هایی که برای عملیاتی نمودن ارزشگذاری به ورزش دختران وجود دارد را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

تلاش مدرسه در خصوص تشویق خانواده‌ها به حمایت عاطفی از فعالیت ورزشی دختران و رفع دغدغه‌های احتمالی بسیار مؤثر خواهد بود. این تغییر ذهنیت و باور در اولیای دختران در بحث‌های متعددی که در سطح مدارس اتفاق می‌افتد از جمله هدایت محتوای دوره‌ها و کلاس‌های آموزش خانواده به اولیا از طریق فرهنگ سازی و تغییر ذهنیت آن‌ها می‌تواند در این زمینه بسیار کارگشا باشد.

__ برگزاری مسابقات ورزشی در سطح مدارس دختران.

__ اهداء جوایز به نسبت نفیس هموزن مسابقات ورزشی پسرانه.

__ انعکاس اخبار ورزشی مدارس دخترانه و قبح زدایی از انعکاس تصویری این مسابقات.

__ اختصاص اماکن ورزشی به ورزش بانوان در سطح استان.

__ اختصاص بودجه‌های مناسب به ورزش دختران در سطح استان.

__ معرفی و انتخاب ورزشکاران دختر موفق در سطح استان و در صورت امکان معرفی کشوری آن‌ها.

__ دعوت از اولیای دختران و مشاوره با آن‌ها در خصوص اهمیت ورزش دختران در تأمین سلامت روانی و جسمی آن‌ها.

— حساسیت ویژه در برنامه ریزی درس ورزش در مدارس به طوریکه دختران احساس نکنند زمان ساعت ورزش طوری طراحی شده که با دروس دیگر (ریاضیات، زبان انگلیسی و...) همزمان باشد و فرصت و مجال لازم برای ورزش کردن را نداشته باشند.

— استفاده از دبیران زن متخصص با مدرک تحصیلی بالاتر.

— معرفی الگوهای موفق در زمینه‌های ورزشی به خانواده‌ی دختران و خود آن‌ها (دیگران مهم و نوعی) اثر گذار خواهد بود.

حال که امروز ورزش کشور صاحب وزارتخانه و وزیر شده است انتظار می‌رود ورزش مدارس هم از این موهبت بهره‌مند شده و از ردیف اعتباری مناسبی برخوردار گردند تا با اختصاص بودجه و سرانه‌ی ورزشی مناسب به مدارس دخترانه، امکانات و تسهیلات لازم برای ورزش آن‌ها را مهیا سازند. موانع و محدودیت‌های ورزش از قبیل فضای ورزشی، امکانات (توپ، راکت، و حریم ورزشی دختران) را از میان بردارند؛ چه مادامی که مدارس از حیث امکانات ورزشی هم چنین بودجه و اعتبارات مناسب تأمین نشوند بی‌رغبتی به ورزش مدرسه کماکان به عنوان یک معضل اساسی باقی خواهد ماند.

سپری شدن اغلب ساعات ورزش مدارس دخترانه بدون امکانات و حتی دبیر متخصص و علاقمند تربیت بدنی که به زوایای مختلف این درس از حیث فیزیولوژی و آناتومی بدن دختران اشراف به نسبت کاملی داشته باشد و حرکات ورزشی متناسب با توان و فیزیک بدن آن‌ها را به ایشان آموزش دهد، در ترغیب دانش آموزان به ورزش بی‌تأثیر نیست.

دختران امروز مادران فردای این سرزمین هستند. زنان و دختران به جهت نقش عظیمی که در تربیت و تعالی افراد و در نتیجه جامعه دارند به فراخور نقش و کارکرد مهمی که بر عهده دارند باید مورد توجه جدی قرار گیرند. چنین سالم و به تبع آن فرزندان تنومند و برخوردار از سلامت اخلاقی و عقلی، روانی و جسمی در کالبد این قشر یعنی دختران امروز که در مدارس و دانشگاه‌ها مشغول تحصیل‌اند شکل خواهد گرفت و از این رو اگر ادعا کنیم این قشر آینده ساز واقعی میهن اسلامی هستند ادعای به جایی است. تن و روح سالم و شاداب دختران ضامن نسل پویا و سالم جامعه است. بخش عمده‌ی چنین سلامتی در فعالیت‌های ورزشی زنگ ورزش در مدرسه و هم چنین محیط‌های ورزشی موجود در مدارس و دانشگاه‌ها شکل می‌گیرد؛ از این رو شناخت موانع و مشکلاتی که این قشر جامعه را از فعالیت‌های ورزشی باز می‌دارد بسیار حیاتی است و می‌تواند تأثیر تعیین کننده‌ای در این زمینه داشته باشد مانند امکانات و فضاهای ویژه و سرپوشیده‌ی ورزشی (۹).

ورزش برای دختران به تعبیر بورديو میدانی از ده‌ها میدانی است که کنشگران آن با توجه به هایپتوس^۱ (عادت‌واره یا وضعیت تربیتی آموخته) و سرمایه‌ی موجود وارد آن می‌شوند. این میدان هم چون میدان‌های دیگر (علمی، مذهبی، هنری، سیاسی و...) جدا از عرصه‌ی کشمکش‌های فردی و طبقاتی می‌تواند کارکردهای اجتماعی چندگانه‌ای ایفا کند. کارکردهایی چون کنترل اجتماعی افراد داخل میدان، تخلیه‌ی هیجانات منفی یا به تعبیری مدیریت انرژی‌های مخرب و نهفته که در اثر آن به جای تخریب و آسیب رسانی به عرصه‌ی عمومی و جمع به تخلیه‌ی آن بر سایر بازیگران میدان (هم بازی‌ها و گروه رقیب) می‌پردازد. نتیجه‌ی این امر جز نظم خواسته^۲ و مطلوب اجتماعی بیش نیست، با ورزش در مدرسه دانش آموزان در فعالیت‌ی سالم مشغول می‌شوند و خشونت خود

را به جای تخلیه بر ساختمان و معلّمان بر دوستان خویش خالی می‌کنند. سرگرم کردن کنشگران، بازیابی تعادل روحی و جسمی و... فرصتی را برای کنشگران اصلی یا در-خود^۱ (تماشایی و مصرف کننده) و کنشگران حاشیه-ای یا برای -خود^۲ (بازیکنان) فراهم می‌سازد تا به توسعه‌ی عرصه‌ی عمومی جهت جولان خود سرکوب شده‌ی آن‌ها از یک طرف و کسب سرمایه‌های دیگر از طرف دیگر بپردازند. این امر به هر حال کارکردی است و توسعه-ی شرایط لازم برای تحقّق این میدان از ضرورت‌های اجتماعی - فرهنگی هر نظام اجتماعی به شمار می‌رود.

مدارس محمل‌های اصلی این میدان‌ها و باز تولید قلمرو عمومی برای این قشر است. این واقعیت نباید از سوی نظام آموزشی و مسؤولین و دست‌اندرکاران آن مورد غفلت قرار گیرد. نابرابری در این قلمرو جدا از نگاه جنسیتی جامعه می‌تواند متأثر از عوامل دیگری باشد که در سطوح مختلف بر کیفیت ورزش دختران در مدرسه اثر بگذارد. در زیر بخشی از این موارد مورد واکاوی قرار می‌گیرد:

بخشی از سرمایه‌ی فرهنگی و اجتماعی دختران برای کنش در میدان‌های مختلف (آموزشی و ورزشی) در محیط-های خانوادگی و والدین آن‌ها شکل می‌گیرد و به طبع زمانی خانواده‌ها حاضر به سرمایه گذاری در حوزه‌ی ورزش دختران خواهند بود که به جایگاه و ارزش چنین سرمایه‌ای پی ببرند؛ از این رو توجه خانواده‌ها به جایگاه و اهمیت ورزش دختران از برنامه‌های دارای اولویت مدارس و رسانه‌ها باید باشد. عدم اقبال به ورزش از سوی دختران و اولیای آن‌ها بیش از همه متأثر از فقدان آگاهی و تأثیر ورزش بر آن‌ها است. با تأسف به جمله‌ی عقل سالم در بدن سالم است، می‌توان این تفکر و فرهنگ را نهادینه کرد که با فعالیت‌های ورزشی مدرسه نه تنها خطری (جسمی، روانی، تحصیلی، اخلاقی) متوجه دانش آموزان نیست؛ بلکه موفقیت تحصیلی‌شان از رهگذر فعالیت بدنی و ورزشی در مدرسه ممکن و شدنی است.

مدرسه به جهت داشتن فضای ورزشی و امکانات لازم می‌تواند بستر لازم برای این شکوفایی را فراهم نماید. نگرانی خانواده‌ها بیشتر به عواقب بد آناتومیکی و جسمی ورزش دختران بر می‌گردد. اجرای برنامه‌های مدون و کارشناسی شده در سطح مدرسه و جامعه می‌تواند در فروکش کردن این التهابات، نگرانی‌های دختران و والدین آن‌ها بسیار مؤثر واقع شود. تشکیل کلاس‌های مشاوره در مدارس و برگزاری همایش‌های علمی - تخصصی با رویکرد ورزش دختران و نقش آن در تضمین سلامتی جسمی و روانی، ارزشمندی و عزت نفس هم برای اولیا و هم خود دختران بسیار مؤثر خواهد بود.

از یاد نبریم که هنوز هم در گوشه و کنار کشور نابرابری ورزشی یک واقعیت انکارناپذیر است به این معنا که برخی از مدارس با چالش‌هایی چون فقدان منابع مالی و امکانات و دبیر متخصص ورزشی هستند و هنوز کتب درسی مناسب با عنوان ورزش تدوین نشده است. اگر قبول کنیم که ورزش یک علم است در آن صورت چنین علمی نیازمند برنامه ریزی مدون و مشخصی خواهد بود که باید از مقطع ابتدائی شروع و تا دوره‌ی دبیرستان تداوم یابد. مادامی که با مشکل ورزش دختران ریشه‌ای برخورد نشود این مشکل کماکان به قوت خود باقی خواهد ماند حال که وزارت جوانان و ورزش تشکیل شده، امید می‌رود ورزش مدرسه خاصه ورزش دختران جدی گرفته شود و مدارس از نظر داشتن دبیران متخصص و با تجربه‌ی تربیت بدنی، امکانات مدرن ورزشی، بیمه‌ی ورزش دانش آموزی، فضاهای ورزشی استاندارد و مناسب، سرانه‌ی ورزشی مناسب، اعتبار و بودجه‌ی ورزشی کافی، کتب درسی مناسب که شامل بخش نظری و عملی باشد و ده‌ها موارد دیگر مجهز گردند.

لازم است در این میان به کیفیت برنامه ریزی ورزش در طول هفته توجه جدی نمود. به یقین قرار دادن این درس در کنار دروس دشوار و یا در ساعات اولیه‌ی شروع کلاس‌ها می‌تواند موجب ساده انگاری و در نتیجه پرداخت به انجام تکالیف دروس دشوار شود. پیشنهاد می‌شود این درس در کنار دروس مشکل قرار نگیرد و یا در ساعات اولیه‌ی شروع کلاس‌ها و یا ساعات پایانی فعالیت مدارس قرار نگیرد. بدیهی است اهمال یا بی‌توجهی به مجموع موارد بالا به خودی خود طرد و دلزدگی روز افزون دختران از ورزش را به دنبال دارد.

همان طور که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد وزن و اهمیت تأثیر خانواده و حمایت‌های آن در گرایش دختران به ورزش چشمگیر است. این حمایت شامل طیف وسیعی از حمایت‌ها می‌شود از قبیل: حمایت عاطفی، مالی، تشویق به ورزش، تبیین نقش ورزش در سلامت دختران، رفع دغدغه‌ی دختران در خصوص آثار زیان‌بار احتمالی ورزش و نظایر آن و طبیعی است این حمایت‌ها زمانی تحقق خواهند یافت که ابتدا ذهن و باورهای والدین نسبت به ورزش دختران تغییر یابد. به عنوان مثال کارکردهای ورزش در تسکین ناملایمات روحی - روانی، تقویت روح مشارکت اجتماعی و تعاون و در نتیجه تقویت اعتماد به نفس و خود ارزشمندی دختران تبیین گردد.

هم چنین باید یادآور شد که با حرکات اصلاحی ورزشی می‌توان به رفع ناهنجاری‌های جسمی (اسکلتی) دختران کمک کرده و به تخلیه‌ی خشونت در محیط بیرون از کلاس و معلم مدد رساند، سطح استرس و هیجانات منفی و مخرب آن‌ها را تقلیل داده و نظم و امنیت گروهی و اجتماعی را به ارمغان آورد. بدون تردید دستیابی به چنین آگاهی به تنهایی شکل نمی‌گیرد و نیازمند ساز و کارهای مناسبی است از جمله: فرهنگ سازی در سطح رسانه‌های گروهی و هم چنین در کلاس‌های آموزش خانواده، کلاس‌های مشاوره‌ای اولیا و نظایر آن. در کنار این موارد باید به اقداماتی چون قبح زدایی از ورزش دختران و تغییر نگرش یا ذهنیت خانواده و جامعه و خود دختران پرداخت. برگزاری جلساتی با حضور متخصصین رشته‌های مختلف جامعه‌شناسی، روان‌پزشکی و پزشکی راهگشا خواهد بود. فقدان حضور متخصصین رشته‌های مختلف در تحلیل و تشخیص مسائل دختران در شرایط سنی نوجوانی و جوانی تأثیر بسزایی خواهد داشت. همان طور که در سطور قبلی اشاره گردید فلسفه‌ی جمله‌ی عقل سالم در بدن سالم برای والدین تبیین گردد. ورزش مدرسه میدانی برای خود ارزیابی یا خود ارزشمندی دختران بوده و عرصه‌ای است برای کسب موفقیت‌های برتر دیگر؛ بنابراین از طریق این سکوی پرتاب می‌توان به تقویت انگیزه‌ی پیشرفت^۱ و به تبع آن هویت یابی دختران کمک کرد و از قبل آن به داشتن نسلی از مادران موفق، سالم و شاداب امید بست.

منابع

- 1-Ahangarani, Muhammad taghee(2000) Evaluating Status and problems of implementing Physical education in Meshkinshahr schools.
- 2-Mardan.Homa(1997) Review and evaluation of the implementation of programs of physical education curriculum in Tehran Girls' schools.
- 3-Mohammadi, Reza (2000) examining the factors affecting the efficiency and optimization of physical education From the viewpoint of Physical education administrators and teachers..
- 4-Amini, Alireza (1998) Studying Evaluation Criteria of boys and girls' physical Education Achievement in Hamedan Schools..
- 5-Mehdipoor, Abd-ol-Madjid(1997) Studying the effect of group and individual sport (Football, Basketball, Swimming, Taekvando) Of students on decreasing the rate of their depression in Dezful city.
- 6-Parsamehr, Mehrban (2006) examining the factors affecting women's participation in sports activities in Mazandaran province, , A Phd dissertation, University of Isfahan .
- 7-Bandura, Albert(1997), Self-efficacy :the exercise of control. (New York: W.H. Freeman).
- 8-Bandura, Albert. (1986) Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.(Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall).
- 9-Saybani, Hamydrza (2000), Quantitative and qualitative Description of Sport places and fassilities, Hormozgan Physical Education General Administration .
- 10-Tavassoli, Gholam Abbas(2000) Sociological Theories, Tehran, Samt Press.
- 11-Dahl (Robert); Modern political analysis; (new jersey , prentice hall int'l editions , 1991).
- 12-Mansoor far, Karim(1992), Statistical methods, Tehran University Press.
- 13-Projects and Research Division (SID), women's sports, Humanities, Physical Education Committee, publisher of the programs, the cultural sector.
- 14-Social Science Book of the Month (2001) Journal of specialist information and review books, Issue Eight, Tehran.
- 15-Billington, Rozamond and others(1380), Culture and Society, Translated by Fariba azabdaftari, Tehran, Qatreh.
- 16-Hamshahri Newspaper(23 september), No. 2872.
- 17-Arab Momeni, Allah Yar (2002), reviews the current status of physical education (in terms of manpower, equipment and exercise space) in the Province of primary schools in Year 2001-2002, to provincial education Isfahan.
- 18- Qurbani, Khairollah (2002), discussing ways of strengthening of Gils' physical education during the academic year 2001-2002, Isfahan Province Education.